

УДК 378.015.31:614.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/62-1-40>**Олена ВАСИЛЮК,***orcid.org/0000-0003-1821-347X**аспірантка кафедри інноваційних технологій з педагогіки,**психології та соціальної роботи**Університету імені Альфреда Нобеля**(Дніпро, Україна) o.m.vasyliuk2021@gmail.com*

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ З ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті представлено результати аналізу наукових джерел, дотичних до проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності в майбутніх викладачів іноземної мови засобами цифрових технологій.

Сучасна вища освіта функціонує на засадах компетентнісного підходу, згідно з яким компетентність є інтегральним особистісним утворенням і важливим чинником становлення фахівця. Існує чимало досліджень, в яких відображено наукові погляди на компетентність викладача закладу вищої освіти: всі автори дотримуються думки, що сучасний викладач повинен володіти широким спектром якостей і здатностей для успішної педагогічної діяльності. До їх числа належить і здоров'язбережувальна компетентність, яка уможливує підтримку здоров'я – власного і здобувачів освіти, що є надзвичайно важливим у воєнний час.

У процесі дослідження нами було зроблено огляд наукової думки і класифіковано наукові праці за такими напрямками: фундаментальні наукові праці, в яких розкрито загальні основи теорії та методики професійної педагогічної освіти і педагогічної діяльності; праці щодо компетентнісного підходу, зокрема формування професійних компетентностей майбутніх педагогічних працівників; праці, в яких висвітлено сучасні проблеми професійної підготовки майбутніх викладачів іноземної мови; праці, в яких розглянуто сутність здоров'язбереження; праці, присвячені різним аспектам здоров'язбережувальної компетентності, зокрема її формуванню у працівників педагогічної сфери. Частина з проаналізованих джерел утворює фундамент нашого дослідження – це праці, в яких розкрито теоретичні засади педагогічної освіти та здоров'язбереження. Інші надають інструментарій для вирішення сформульованих завдань – це праці, присвячені компетентнісному підходу. У статті коротко схарактеризовано основні положення зазначених праць, важливі для цілей нашого дослідження.

Ключові слова: *здоров'язбереження, ціннісне ставлення до здоров'я, компетентнісний підхід, професійна компетентність, викладач.*

Olena VASILYUK,*orcid.org/0000-0003-1821-347X**Graduate Student at the Department of Innovative Technologies in Pedagogy,**Psychology and Social Work**Alfred Nobel University**(Dnipro, Ukraine) o.m.vasyliuk2021@gmail.com*

LITERATURE REVIEW ON THE PROBLEMS OF FORMING HEALTH-PRESERVING COMPETENCE OF FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS

The article presents the results of the analysis of scientific sources related to the problem of the formation of health-preserving competence of future teachers of a foreign language by means of digital technologies.

Modern higher education functions on the basis of the competence approach, according to which competence is an integral personal formation and an important factor in becoming a specialist. There are many studies that reflect scientific views on the competence of a higher education institution teacher: all authors are of the opinion that a modern teacher must possess a wide range of qualities and abilities for successful teaching. Among them is the health-preserving competence, which makes it possible to maintain one's own and students' health, which is extremely important in wartime.

In the process of the research, we made an overview of scientific thought and classified scientific works according to the following directions: fundamental scientific works, in which the general foundations of the theory and methodology of professional pedagogical education and pedagogical activity were disclosed; work on the competence approach, in particular the formation of professional competences of future pedagogical workers; works in which modern problems of professional training of future foreign language teachers are highlighted; works in which the essence of health care is considered; works devoted to various aspects of health-saving competence, in particular, its formation among employees

of the pedagogical field. Some of these sources build the foundation of our research – works that reveal the theoretical foundations of pedagogical education and health care. Others provide tools for solving formulated tasks – works devoted to the competence approach. The article briefly characterizes the main provisions of these works, which are important for the purposes of our research.

Key words: *health care, valuable attitude to health, competence approach, professional competence, teacher.*

Постановка проблеми. Аналізуючи сучасний стан зацікавленості суспільства проблемами здоров'язбереження, ми переконані, що викладачу іноземної мови в умовах сьогодення не обійтися без знань психолого-педагогічних основ здоров'язбережувальної діяльності, без всебічної поінформованості та компетентності у питаннях, що пов'язані із здоров'ям у житті та професійній діяльності, без усвідомлення важливості й цінності особистого здоров'я та здоров'я здобувачів освіти.

Сприйняття викладачем здоров'я як цінності, активність у його збереженні сприяють формуванню навичок здорового способу життя у студентів. Педагогічна діяльність вимагає оптимальних фізичних, психологічних і соціальних ресурсів особистості. Це особливо актуально в епоху глобальних і локальних змін, в умовах травматичних і стресогенних ситуацій, у воєнні часи, що вимагають особливої напруги здоров'я, виражаються у значній витраті психічних і фізичних резервів організму. Відомо, що здоров'я є біосоціальною категорією, що формується під впливом екологічних, спадкових, медичних факторів й образу життя. Отже, на його стан можна вплинути у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів іноземної мови у закладах вищої освіти, цілеспрямовано формуючи здоров'язбережувальну компетентність.

Для того, щоб здійснювати такий вплив, необхідно розробити відповідну технологію організації освітнього процесу. І першим кроком є аналіз дотичних до проблематики нашого дослідження наукових праць.

Аналіз досліджень. У процесі аналітичної роботи нами було зроблено огляд наукової думки і класифіковано наукові праці за напрямками. До першої групи належать дослідження С. С. Вітвицької, Н. Н. Волкової, В. А. Гладуша, О. І. Гури, О. А. Дубасенюк, І. В. Зайченка, І. А. Зязюна, Н. Г. Ничкало, В. Л. Ортинського, С. О. Сисоевої, М. М. Фіцули, в яких висвітлюються філософські аспекти освіти, загальні питання педагогіки вищої школи й тенденції її розвитку. До другої групи належать наукові праці, присвячені застосуванню компетентнісного підходу в освітньому процесі (М. В. Елькін, О. В. Овчарук, О. І. Пометун, Ю. М. Рашкевич та ін.), зокрема формуванню професійних компетентностей майбутніх педагогічних працівників (Н. М. Авшенюк, О. А. Дубасенюк, В. Ф. Заболотний, О. В. Нікулочкіна,

К. П. Осадча, Л. Є. Петухова та ін.). До третьої групи належать наукові праці Д. А. Бебеки, О. А. Войтюк, С. М. Галецького, Н. В. Дячок, А. Ю. Киналь, О. В. Кіршової, Т. А. Кокнової, О. С. Комара, Н. В. Майер, О. В. Мельничук, С. М. Процької, Д. А. Руснак, О. Б. Стуліки, А. В. Шишко, в яких розглядаються проблеми професійної підготовки майбутніх викладачів і вчителів іноземної мови. Четверту групу літературних джерел становлять наукові праці, в яких розглянуто сутність здоров'язбереження (О. В. Гресь, Г. І. Жара, О. М. Іонова, Р. І. Черновол-Ткаченко, В. А. Шаповалова та ін.). Наукові праці п'ятої групи присвячені окремим аспектам здоров'язбережувальної компетентності, зокрема її формуванню у працівників педагогічної сфери. Ці питання досліджували О. С. Благий, Г. І. Жара, Т. П. Железна, Є. В. Кочерга, Л. С. Малишева та інші науковці.

Мета статті – презентувати результати огляду наукових праць, дотичних до проблематики нашого дослідження, спрямованого на розробку шляхів формування здоров'язбережувальної компетентності у майбутніх викладачів іноземної мови.

Вклад основного матеріалу. Важливою для нашого дослідження є думка І. В. Зайченка про роль викладача в закладах вищої освіти. Він зазначає, що викладач – це вчений, учитель, вихователь, а не просто лектор, доповідач, грамотний організатор навчального процесу. Характерна особливість педагогічної діяльності – її двобічний характер: робота педагога неможлива без тих, на кого спрямований його навчальний, розвивальний і виховний вплив. Педагогічна діяльність відрізняється від інших видів діяльності тим, що самореалізація викладача полягає в позитивному впливі на вихованця. При цьому учні, студенти також можуть впливати на педагога, на види й форми його діяльності (Зайченко, 2014: 121–122).

На думку С. М. Галецького діяльність викладача спрямована на формування у здобувачів вищої освіти професійно важливих якостей, забезпечення засвоєння ними професійних знань на належному рівні, розвиток здатності до самонавчання (Галецький, 2020: 65–66). Це узгоджується з твердженням С. О. Сисоевої та І. В. Соколової (2016), що педагогічна діяльність викладача закладу вищої освіти спрямована на підготовку висококваліфікованого фахівця, здатного знайти

своє місце на ринку праці, активно включитися в політичну, суспільну, культурну та інші сфери життя суспільства.

В. А. Гладуш і Г. І. Лисенко (2014) зазначають, що педагогічна професія вимагає постійного і значного емоційного, інтелектуального й фізичного напруження. Щоб його витримати, слід постійно дбати про стан фізичного і психічного здоров'я. Науковці наголошують, що для запобігання професійних деформацій, порушень структури особистості необхідно стимулювати педагогів до самодіагностування, корекції та самокорекції (Гладуш, Лисенко, 2014: 194–197). Обрана нами для дослідження проблема формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови засобами цифрових технологій узгоджується з цими поглядами.

Дослідниця О. М. Друганова, узагальнюючи результати наукового пошуку, робить висновок, що тривалий період становлення компетентного підходу завершився його утвердженням в українській освіті, зокрема у вищій. Цей підхід спрямований на підготовку відкритої до новацій, готової до постійного професійного самовдосконалення, компетентної, конкурентоспроможної на ринку праці особистості (Компетентнісний підхід у вищій школі: теорія та практика, 2021: 31–32).

К. П. Осадча (2011) зазначає, що високий рівень сформованих компетентностей, який є запорукою успішної професійної діяльності людини, сприяє її стійкому становищу в соціально-економічній сфері як фахівця, а отже, продуктивній праці, яка необхідна для культурного та економічного розвитку держави загалом. Отже, компетентнісний підхід є необхідним у професійній освіті, основним завданням якої є підготовка спеціаліста в певній галузі або сфері людської діяльності.

О. А. Войтюк (2009) стверджує, що професійна компетентність викладача – це не лише глибокі фахові знання, професійні вміння та навички, а й постійне вдосконалення власної психологічної культури, розширення сфери психологічних знань та вмінь з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей усіх учасників навчально-виховного процесу. Формування фахово та психологічно грамотного, ініціативного, налаштованого на взаємодію із суб'єктами навчання викладача є актуальним завданням вищої освіти.

Загалом, професійну компетентність викладача закладу вищої освіти можна тлумачити як «складне інтегративно-динамічне особистісне утворення, що складається з ієрархічно взаємопов'язаних функціонально-особистісного і структурно-особистісного ресурсів, що виявляються у рівні роз-

витку основних (когнітивного та діяльнісного) і підтримуючих (мотиваційного, емоційно-вольового та ціннісно-рефлексивного) компонентів, що дозволяють викладачу впевнено реалізовувати посадові функції адекватно педагогічної ситуації» (Професійно-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу, 2017: 21).

У складі професійної компетентності викладача закладу вищої освіти дослідники виділяють інформаційну, дослідницьку, комунікативну, психолого-педагогічну, іншомовну, конфліктологічну, соціальну, фасилітаційну, рефлексивну компетентності (Професійно-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу, 2017). У цьому переліку не представлена здоров'язбережувальна компетентність, що на нашу думку є суттєвим недоліком, хоча частково компенсується тим, що окремі навички підтримки здоров'я викладачів і студентів є компонентами зазначених компетентностей, наприклад дослідницької та психолого-педагогічної.

Дослідниця Т. А. Кокнова встановила, що фундамент професійної компетентності викладача іноземних мов утворюють базові (лінгво-методична та компетентності у галузі дисциплін, присвячених вивченню філологічних дисциплін і методики їх викладання) та предметні компетентності, сприяючи при цьому формуванню ключових / фахових (комунікативної, соціокультурної, міжкультурної, загальнокультурної та ін.) компетентностей (Кокнова, 2021: 175).

Обов'язковим компонентом професійної компетентності майбутнього викладача іноземних мов є комунікативна компетентність, яка за твердженням С. М. Галецького «поєднує належний рівень сформованості знань про зміст та специфіку професійної та особистої комунікації у процесі вивчення та викладання іноземної мови, сукупність комунікативних умінь та навичок, а також відповідних особистісних якостей, що уможливають реалізацію відповідних методик навчання іноземній мові студентів (учнів) у майбутній професійній діяльності» (Галецький, 2020: 67–68).

А. В. Шишко визначено, що в українській та зарубіжній педагогіці другої половини ХХ століття було зроблено системне дослідження основних професійно важливих якостей майбутнього викладача іноземної мови, розроблено професіограми, обґрунтовано зміст професійно важливих якостей і характеристик, сформованість яких забезпечує здатність викладача до організації педагогічної діяльності у закладах вищої освіти. У цей період було сформульовано вимоги до професійної підготовки педагогічно компетентного викла-

дача, які передбачали наявність фундаментальних знань, умінь і навичок фахово-педагогічної, науково-дослідної та виховної діяльності у вищому навчальному закладі, сформованість соціальних, психологічних та комунікативних якостей, що забезпечували готовність до ефективної викладацької діяльності, зумовлювали особистісний розвиток (Шишко, 2008). Проте ґрунтовних наукових праць щодо формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови не здійснювалось.

Аналізуючи сучасний стан готовності студентів до здорового способу життя як показника культури здоров'язбереження, О. М. Мартинів зазначає, що сучасна українська молодь незалежно від віку, статі та місця проживання вважає здоров'я важливою цінністю свого життя, але недостатньо поінформована про складові здоров'я та показує амбівалентність щодо чинників здоров'я. Загалом студенти вважають, що вагому роль відіграють як шкідливі звички, так і екологічна ситуація, умови праці та відпочину, але стверджують, що на їхнє здоров'я найбільшою мірою впливає стан навколишнього середовища. Для підтримання здорового способу життя молодь пропонує проводити більше часу на природі, активно відпочивати. Рівень та стиль життя, його соціальна якість виявились другорядними по відношенню до навколишнього середовища, що може свідчити про недостатнє розуміння студентами основ підтримання здоров'я (Мартинів, 2013).

С. В. Оргєєва, В. В. Хачатрян та Н. М. Лозенко (2017) слушно зазначають, що домінантним аспектом здоров'язбереження є відповідальність за власне здоров'я. Науковці визначають її як інтегральну, цілісну якість особистості, що характеризується усвідомленням соціальної цінності мотивів здоров'язбереження і адекватним сприйняттям особистого здоров'я, правильною оцінкою власних життєвих ресурсів і можливостей, здатністю управляти своєю поведінкою і власною діяльністю по збереженню і зміцненню здоров'я, емоційним ставленням до цієї діяльності.

Г. І. Жара (2019) акцентує увагу на аксіологічних та акмеологічних підходах до здоров'язбереження, зокрема зазначаючи, що здоров'я людини є найвищою й абсолютною цінністю. Тому на її думку, існує необхідність сформувати ціннісне ставлення майбутнього педагога до його власного здоров'я. Це може бути відтворено як набуття ціннісного досвіду індивідуального здоров'язбереження у процесі професійної підготовки та реалізація й розвиток компетентності індивідуального здоров'язбереження через апробацію цього досвіду у професійній і повсякденній діяльності.

О. Г. Ткачук зазначає, що здоров'язбережувальна компетентність характеризується інтеграцією теоретичної та практичної діяльності особистості, яка передбачає вміння розуміти закономірності взаємодії організму з навколишнім середовищем, визначати рівень фізичного розвитку та оцінювати стан соматичного здоров'я особистості, формування ціннісного ставлення до здоров'я, його збереження та зміцнення як результату професійної діяльності (Ткачук, 2019: 39).

Т. П. Желєзною (2019) обґрунтовано організаційно-педагогічні умови розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної освіти: актуалізація ціннісного ставлення до здоров'я та розвитку усвідомленої потреби у фізичній активності й актуалізація ціннісного ставлення до здоров'я; забезпечення взаємозв'язку освітнього процесу підвищення кваліфікації з повсякденною діяльністю вчителів та стимулювання їх до рефлексії; збагачення практичного досвіду зі створення безпечного дружнього до дитини освітнього середовища та впровадження превентивних здоров'язбережувальних проєктів.

М. М. Лехолетова в дисертаційному дослідженні (2018) підкреслює, що набуття здоров'язбережувальної компетентності для майбутніх соціальних педагогів пов'язано з необхідністю ефективного здійснення здоров'язбережувальної діяльності, збереження та зміцнення власного здоров'я з урахуванням специфіки майбутньої професії.

О. Є. Антонова та Н. М. Поліщук (2011) зазначають, що здоров'язбережувальна компетентність охоплює низку життєвих навичок (компетентностей), що сприяють фізичному здоров'ю (навички раціонального харчування, рухової активності, санітарно-гігієнічні, режим праці та відпочинку), соціальному здоров'ю (навички ефективного спілкування, співчуття, розв'язування конфліктів, спільної діяльності та співробітництва), духовному та психічному здоров'ю (самоусвідомлення та самооцінка, аналіз проблем і прийняття рішень, визначення життєвих цілей та програм, навички самоконтролю, мотивація успіху та тренування волі).

Аналіз зазначених наукових джерел свідчить, що проблема формування здоров'язбережувальної компетентності в майбутніх викладачів закладів вищої освіти висвітлюється лише в поодиноких працях і потребує поглибленого дослідження.

Висновки. Отже, здійснений аналіз наукових праць надав можливість дійти висновку про недостатній ступінь висвітлення проблем формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови та виявити необхідність обґрунтування педагогіч-

них умов її формування та розробки відповідної технології здійснення освітнього процесу. Подальші дослідження спрямовані на аналіз наукових джерел, присвячених проблемам застосування цифрових технологій для формування здоров'язбережувальної компетентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О. Є., Поліщук Н. М. Здоров'язберігаюча компетентність особистості як наукова проблема (аналіз поняття). *Вища освіта у медсестринстві: проблеми і перспективи* : зб. статей всеукр. наук.-практ. конф. Житомир: Полісся, 2011. С. 27–31.
2. Войтюк О. А. Формування психологічної компетентності викладачів іноземних мов вищих військових навчальних закладів : автореф. дис... канд. психол. наук : 19.00.07. Хмельницький, 2009. 21 с.
3. Галецький С. М. Формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2020. 292 с.
4. Гладуш В. А., Лисенко Г. І. Педагогіка вищої школи : теорія, практика, історія : навч. посіб. Дніпропетровськ, 2014. 416 с.
5. Жара Г. І. Аксиологія та акмеологія індивідуального здоров'язбереження сучасного вчителя у системі неперервної педагогічної освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2019. С. 58–68.
6. Железна Т. П. Розвиток здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи у системі післядипломної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Кропивницький, 2019. 23 с.
7. Зайченко І. В. Теорія і методика професійного навчання : навч. посіб. Київ : ЦП «КОМПРИНТ», 2014. 548 с.
8. Кокнова Т. А. Теорія і практика формування лінгвометодичної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов у процесі фахової підготовки : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Старобільськ, 2021. 610 с.
9. Компетентнісний підхід у вищій школі: теорія та практика : монографія / за заг. ред. О. А. Жукової, А. І. Комишана. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. 264 с.
10. Лехолетова М. М. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2018. 270 с.
11. Мартинів О. Аналіз стану готовності студентів до здорового способу життя як показника культури здоров'язбереження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2013. № 28. С. 100–103.
12. Орєєва С. В., Хачатрян В. В., Лозенко Н. М. Відповідальність за власне здоров'я як домінуючий аспект здоров'язбереження студентів. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія*. 2017. Вип. 1(10). С. 102–107.
13. Осадча К. П. Аналіз понять «компетенція» та «компетентність» у зарубіжній та вітчизняній науковій літературі. *Педагогічний дискурс*. 2011. № 9. С. 254–258.
14. Професійно-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: навчальний посібник / за ред. І. Л. Холковської. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. 144 с.
15. Сисоєва С. О., Соколова І. В. Теорія і практика вищої освіти : навч. посіб. Київ–Маріуполь, 2016. 338 с.
16. Ткачук О. Г. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів в освітньому процесі з фізичного виховання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2019. 274 с.
17. Шишко А. В. Формування педагогічної компетентності майбутнього викладача іноземної мови у процесі магістерської підготовки : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04. Кіровоград, 2008. 20 с.

REFERENCES

1. Antonova O. Ye., Polishchuk N. M. Zdoroviazberihaiucha kompetentnist osobystosti yak naukova problema (analiz poniattia) [Health-preserving competence of the individual as a scientific problem (analysis of the concept)]. *Higher education in nursing: problems and prospects* : proceedings of all-Ukrainian scientific and practical conf. Zhytomyr : Polissia, 2011. P. 27–31. [in Ukrainian]
2. Voitiuk O. A. Formuvannia psykhologichnoi kompetentnosti vykladachiv inozemnykh mov vyshchyykh viiskovykh navchalnykh zakladiv [Formation of psychological competence of teachers of foreign languages of higher military educational institutions] : PhD thesis abstract : 19.00.07. Khmelnytskyi, 2009. 21 p. [in Ukrainian]
3. Haletskyi S. M. Formuvannia komunikativnoi kompetentnosti maibutnykh vykladachiv inozemnykh mov zasobamy informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii [Formation of communicative competence of future teachers of foreign languages by means of information and communication technologies] : PhD thesis : 13.00.04. Zhytomyr, 2020. 292 p. [in Ukrainian]
4. Hladush V. A., Lysenko H. I. Pedahohika vyshchoi shkoly : teoriia, praktyka, istoriia [Higher school pedagogy: theory, practice, history] : handbook. Dnipropetrovsk, 2014. 416 p. [in Ukrainian]
5. Zhara H. I. Aksiolohiia ta akmeolohiia indyvidualnoho zdoroviazberezhennia suchasnoho vchytelia u systemi neperervnoi pedahohichnoi osvity [Axiology and acmeology of individual health care of a modern teacher in the system of continuous pedagogical education]. *Scientific journal of the M. P. Dragomanov NPU*. 2019. P. 58–68. [in Ukrainian]
6. Zhelieznova T. P. Rozvytok zdoroviazberezhuvальноi kompetentnosti vchyteliv osnovnoi shkoly u systemi pislidyplomnoi osvity [Development of health-preserving competence of primary school teachers in the post-graduate education system] : PhD thesis abstract : 13.00.04. Kropyvnytskyi, 2019. 23 p. [in Ukrainian]
7. Zaichenko I. V. Teoriia i metodyka profesiinoho navchannia [Theory and methodology of professional training] : handbook. Kyiv: TSP «KOMPRYNТ», 2014. 548 p. [in Ukrainian]

8. Koknova T. A. Teoriia i praktyka formuvannia lnhvometodychnoi kompetentnosti maibutnykh vykladachiv inozemnykh mov u protsesi fakhovoi pidhotovky [Theory and practice of formation of linguistic-methodical competence of future teachers of foreign languages in the process of professional training] : DSc. thesis : 13.00.04. Starobilsk, 2021. 610 p. [in Ukrainian]

9. Kompetentnisnyi pidkhid u vyshchii shkoli: teoriia ta praktyka : monohrafiia [Competency approach in higher education: theory and practice: monograph] / O. A. Zhukova, A. I. Komyshan (Eds.). Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University, 2021. 264 p. [in Ukrainian]

10. Lekholetova M. M. Formuvannia zdoroviazberezhivalnoi kompetentnosti maibutnykh sotsialnykh pedahohiv u protsesi profesiinoi pidhotovky [Formation of health-preserving competence of future social pedagogues in the process of professional training] : PhD thesis : 13.00.05. Kyiv, 2018. 270 p. [in Ukrainian]

11. Martyniv O. Analiz stanu hotovnosti studentiv do zdorovoho sposobu zhyttia yak pokaznyka kultury zdoroviazberezhennia [Analysis of students' readiness for a healthy lifestyle as an indicator of health care culture]. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: Pedagogy. Social work.* 2013. No. 28. P. 100–103. [in Ukrainian]

12. Orhieieva S. V., Khachatryan V. V., Lozenko N. M. Vidpovidalnist za vlasne zdorovia yak dominantnyi aspekt zdoroviazberezhennia studentiv [Responsibility for one's own health as a dominant aspect of students' health care]. *Bulletin of the National Aviation University. Series: Pedagogy. Psychology.* 2017. No. 1(10). P. 102–107. [in Ukrainian]

13. Osadcha K. P. Analiz poniat «kompetentsiia» ta «kompetentnist» u zarubizhnii ta vitchezniianii naukovii literature [Analysis of the concepts of "competence" and "competence" in foreign and domestic scientific literature]. *Pedagogical discourse.* 2011. No. 9. P. 254–258. [in Ukrainian]

14. Profesiino-pedahohichna kompetentnist vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu [Professional and pedagogical competence of a teacher of a higher educational institution] : handbook / I. L. Kholkovska (Ed.). Vinnytsia: TOV «Nilan LTD», 2017. 144 p. [in Ukrainian]

15. Sysoieva S. O., Sokolova I. V. Teoriia i praktyka vyshchoi osvity [Theory and practice of higher education] : handbook. Kyiv–Mariupol, 2016. 338 p. [in Ukrainian]

16. Tkachuk O. H. Formuvannia zdoroviazberezhivalnoi kompetentnosti maibutnykh likariv v osvitnomu protsesi z fizychnoho vykhovannia [Formation of health-preserving competence of future doctors in the educational process of physical education] : PhD thesis : 13.00.04. Kyiv, 2019. 274 p. [in Ukrainian]

17. Shyshko A. V. Formuvannia pedahohichnoi kompetentnosti maibutnoho vykladacha inozemnoi movy u protsesi mahisterskoi pidhotovky [Formation of pedagogical competence of the future teacher of a foreign language in the process of master's training] : PhD thesis abstract: 13.00.04. Kirovohrad, 2008. 20 p. [in Ukrainian]